

Covid-19 Pandemisinin Aile Yaşantısına Yansımaları Rapor-3

Şubat 2021

Doç. Dr. Mine Göl-Güven*
Vuslat Şeker*
Fetiye Erbil**
Merve Özgünlü**

*Boğaziçi Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü

**Boğaziçi Üniversitesi, Öğrenme Bilimleri Doktora Programı

Telif Hakkı (c) 2021 Araştırmacılar

Bu rapor açık erişimli bir çalışmadır. [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/) ile lisanslanmıştır.

Araştırma Hakkında

Covid-19 Aile Araştırmasının amacı, Covid-19 pandemisi ile gelen kısıtlamaların ebeveyn ve çocukların bireysel ve aile yaşantısında karşılaştıkları zorlukları ve bu zorluklarla başa çıkma yöntemlerini anlamaktır. Bu araştırma ile, salgınla birlikte ebeveynlerin çalışma durumlarındaki değişimler, ailelerin günlük yaşantısındaki farklılaşmalar, ebeveyn ve çocukların duygusal durumlarında ve davranışlarındaki değişiklikler ve aile içi ilişkilerde yaşananların anlaşılması hedeflenmektedir.

Covid-19 Aile Araştırması 4-12 yaşları arası çocuğu olan ebeveynlerin görüşlerini yansıtmaktadır. Bu görüşleri edinmek üzere çevrimiçi bir anket hazırlanmıştır. Bu anket 15 Mayıs-1 Haziran 2020 tarihleri arasında ebeveynlere ulaştırılmıştır. Ankette ebeveynlerden, 15 Mart-1 Haziran 2020 tarihleri arasında yoğun bir şekilde uygulanan dışarı çıkma kısıtlamaları esnasındaki ev yaşantıları ile bu kısıtlamalar öncesi ev yaşantısını karşılaştırmaları istenmiştir.

Araştırmaya 39 ilden katılımcı dahil olmuştur. Üç yüz yirmi üç ebeveynin doldurmuş olduğu çevrimiçi ankette sağlanan demografik verilere göre, ebeveynlerin %90'ını kadındır, %84'ü üniversite veya üzeri eğitime ve %71'i asgari ücretin üzerinde bir gelire sahiptir. Ebeveynlerin verdiği cevaplara göre; çocukların yaş ortalaması 6'dır. Çocukların %48'i oğlan, %52'si kız çocuğudur.

Araştırmanın sonuçları üç rapor olarak kamuoyu ile paylaşılmıştır. [Covid-19 Aile araştırmasının ilk raporunda](#) katılımcı ebeveynlerin demografik bilgileri paylaşılmıştır. Buna ek olarak raporda bazı bulgular yer almaktadır. Ebeveynlerin 3'te biri Covid-19 kısıtlamaları esnasında bir dizi olumsuz duygular yaşadıklarını, %67'si Covid-19 öncesinde çoğunlukla olumlu duygular içinde olduklarını belirtmiştir. Katılımcı ebeveynlerin %95'i çocuklarının özel bir gereksinimi olmadığını, % 5'i çocuklarının özel gereksinimleri olduğunu belirtmiştir. Özel eğitim alan grupta yaklaşık iki ebeveyn den biri (%40) çocuğunun Covid-19 kısıtlamaları sebebiyle bu eğitimi çevrimiçi olarak alamadığını ifade etmiştir.

[Covid-19 Aile Araştırmasının ikinci raporunda](#) ise ebeveynlerin Covid-19 sürecinde genelde endişeli olduklarını belirtmeleri ile birlikte, hem kendi hem de okulların yeterlilikleri ile ilgili olumlu fikirlere sahip oldukları görülmüştür. Rapora göre yaklaşık her iki katılımcıdan biri (%43) bu süreçte kendine daha az vakit ayırıyor olmaktan dolayı üzülüğünü; her 3 ebeveyn den biri evde kapalı kalarak çocuğuyla zaman geçirmeye çalışmanın kendisinin tüm enerjisini aldığını belirtmiştir. Ebeveynlerin %41'i bu dönemde çocuklarının zorlayıcı davranışları olduğunda buna nasıl müdahale edeceğini bilmemenin kendilerini çaresiz hissettirdiğini ifade etmiştir. Buna karşılık, çocuğunun evdeki rutinleri takip etmesini sağlayamadığını ifade eden ebeveynlerin oranı ise %25 olmuştur. Ebeveynler, Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocukları ile olan ilişkilerini ve ebeveynliklerini genel olarak olumlu değerlendirmelerine rağmen bu süreçte çocukları ile problemler yaşadıklarını belirtmiştir.

Ebeveynler tarafından ifade edildiği şekliyle, Covid-19 kısıtlamaları öncesinde çocukların bakımı ve yetiştirilmesinde tam sorumluluk aldığını belirtenler %31'den Covid-19 kısıtlamaları sırasında %41'e yükselmiştir. Katılımcıların %90'ının kadın olduğu hatırlanırsa %10'luk artış anlamlı olacaktır. Covid-19 kısıtlamaları sırasında katılımcıların en çok mustarip oldukları alan egzersiz yapma ve boş zaman değerlendirme olmuştur. Covid-19 kısıtlamaları sırasında katılımcı ebeveynlerin %74'ü yakın aile üyeleriyle görüştüğünü belirtmiştir. Bunu %41 ile arkadaşlar, %29 ile çalışma arkadaşları ve %23 ile komşular izledi. Çocukların %72'si çevrimiçi platformları aile büyükleri ile iletişimde olmak için kullandı. İkinci sırayı arkadaş ve yaşlıları aldı (%46). Öğretmenleri ile iletişimde olanların oranı %29'da kaldı.

Covid-19 Aile Araştırmasının üçüncüsü olan bu raporda değişkenler arasındaki ilişkiler belirlenmeye çalışılmıştır. Raporun amacı "ebeveynlerin araştırmaya katıldıkları zaman dilimindeki duygu durumu", "ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocuklarla birlikte olma ve eğitim sürecine dahil olmaları", "çocukların genel endişe ve korku durumları" değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemektir.

Bu raporda ele alınan başlıklar şöyledir:

Duygular

- Belirsizlikle İlgili Duygular
- Covid-19 Öncesi Duygu Durumu
- Covid-19 Kısıtlamaları Sırasındaki Duygusal Durum
- Covid-19 Öncesi Çocuklarda Endişe ve Korku
- Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukların Duygu ve Davranışları

Aile İlişkileri

- Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocuk ile İlişki
- Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Eş ile İlişki

Birlikte Geçirilen Zaman ve Eğitim

- Ebeveynlerin Çocuklarla Birlikte Geçirdikleri Zaman ve Eğitim
- Ebeveynlerin Covid-19 Kısıtlamaları Sırasındaki Eğitime Dair Görüşleri

Sosyalleşme

- Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Ebeveyn ve Çocukların Sosyalleşmesi ve Sosyalleşme Yöntemleri

Alışkanlıklar

- Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Çocukların Alışkanlıklarındaki Değişimler (Beslenme, Uyku, Egzersiz, Ekran Kullanımı) ve Evde Yaptıkları Aktiviteler
- Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Ebeveynlerin Evde Yaptıkları

Analiz ve Bulgular

DUYGULAR

Bu bölümde ebeveynlerin kendileri ve çocuklarının Covid-19 öncesi ve sırasında duygu durumları ile ilgili sorulara verdikleri cevaplara ilişkin bulgular sunulmuştur. Öncelikle duygular başlığı altında kullanılan ölçeklerin tanıtımı yapılmaktadır. Ardından değişkenler arasında ilişkiler sunulmuştur.

Ebeveynlerin belirsizlikle ilgili duyguları, Covid-19 öncesi duygu durumu, Covid-19 kısıtlamaları sırasında duygu durumları ile Covid-19 öncesi çocuklarının endişe ve korku durumları ve Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukların duygu ve davranışlarını içeren değişkenlere yönelik ölçekler kullanılmıştır. Tablo 1'de duygularla ilgili ölçeklerin özellikleri sunulmaktadır. Ölçeklerin detayları başlıklar altında verilmiştir.

Tablo 1. Duygularla ilgili kullanılan ölçeklerin özellikleri

Ölçekler	N	Iskala (likert tipi)	Madde sayısı	En düşük toplam	En yüksek toplam	Aritmetik ortalama	Standart sapma
Belirsizlikle ilgili duygular	323	5'li	11	11	55	29.52	9.51
Covid-19 Öncesi Duygu Durumu	323	5'li	7	7	35	27.70	4.21
Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Duygusal Durum	323	4'lü	20	20	80	36.49	12.9
Covid-19 Öncesi Çocuklarda Endişe ve Korku	306	4'lü	7	7	28	22.78	3.50
Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukların Duygu ve Davranışları	323	3'lü	16	16	48	37.61	6.48

Belirsizlikle ilgili Duygular

Katılımcılara günlük yaşamlarında belirsizlik içeren durumlar ve bu durumlara verdikleri olası karşılıkları içeren sorular yöneltildi. Beklenmedik olaylar karşısındaki tepkileri, düşünceleri ve hisleri; belirsiz bir durumla karşılaştıklarında attıkları adımlar ve yaptıkları planlar ile ilgili yanıtların yer aldığı bu bölümdeki 5'li likert tipi (1= hiç ben değil, 5= tam ben) ölçekte 11 madde yer almaktadır. Bu ölçekte alınabilecek en düşük puan 11, en yüksek puan ise 55'tir. Aritmetik ortalama 29.52; standart sapma 9.51'dir. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin belirsizlik ile ilgili duygularla daha çok başa çıkacaklarını, toplam puan düştükçe daha az başa çıkacaklarını ifade ettikleri anlaşılabilir. Örnek maddelerden birkaçı şu şekildedir: Beklenmedik olaylar ve durumlar beni çok üzer; belirsizlik hayatı tam anlamıyla yaşamaktan alıkoyar; beklenmedik en

küçük bir olay en iyi planı bile mahveder; harekete geçmem gerektiğinde belirsizlik beni felç eder; her şeyi önceden planlamam gerekir.

Covid-19 Öncesi Duygu Durumu

Bu bölümde katılımcılardan Covid-19 kısıtlamaları başlamadan önce (Ocak-Şubat 2020 aylarında) var olan duygularını değerlendirmeleri istendi. Katılımcıların Covid-19 öncesinde gelecekle, karşılaştıkları problemlerle, kendileri ve başkalarıyla kurdukları ilişkiler hakkında, karar verme süreçleri ile ilgili değerlendirmelerinin bulunduğu bu bölümde 5'li likert tipi ölçekten (1= hiçbir zaman, 5= her zaman) oluşan 7 madde yer almaktadır. Bu bölümde negatif maddeler ters kodlanmış olup alınabilecek toplam en düşük puan 7, toplam en yüksek puan ise 35'tir. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin Covid-19 öncesi daha olumlu duygulara sahip olduklarını, toplam puan düştükçe ise daha az olumlu duygulara sahip olduklarını ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 27.70; standart sapma 4.21'dir. Örnek maddelerden birkaçı şu şekildedir: Gelecekle ilgili iyimser düşünüyorum; kendimi işe yarar hissedirim; problemlerle iyi başa çıkarırım; kendimi diğer insanlara yakın hissedirim; bir şeyler hakkında kendi kararlarımı verebilirim.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Duygusal Durum

Bu bölümde katılımcıların içinde buldukları anda yaşadıkları olumlu, olumsuz duyguları, bu duygularına dair vücutlarında hissettikleri tepkileri; kaygı, panik, endişeli ve sakin olma ile ilgili deneyimlediklerini 4'lü likert tipi (1= hiç bana uymuyor, 4= çokça ve her zaman bana uyuyor) ölçek ile değerlendirmeleri istenmiştir. Toplam 20 maddeden oluşan bu bölümde negatif ifadeler ters kodlanmış olup alınabilecek toplam en düşük puan 20, en yüksek toplam puan ise 80'dir. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasında daha olumlu duygusal duruma, toplam puan düştükçe daha az olumlu duygusal duruma sahip olduklarını ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 36.49; standart sapma 12.9'dir. Örnek maddelerden birkaçı şu şekildedir: Olumlu duygular yaşamıyormuş gibi hissediyorum; durumlara aşırı tepki verme eğilimindeyim; kaygıyla karışık yüksek olumsuz enerjim var; bazen kendimi tedirgin hissediyorum; sakinleşmekte zorlanıyorum.

Covid-19 Öncesi Çocuklarda Endişe ve Korku

Bu bölümde ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları gelmeden hemen öncesinde çocuklarında gözlemledikleri endişe ve korkuya dair değerlendirmelerini yapmaları için toplam 7 maddeden oluşan 4'lü likert tipi (1= hiç, 4= her zaman) ölçek kullanılmıştır. Ayrıca ebeveynlere çocukları okula gitmiyorsa, okul ile ilgili endişe ve korku ifadesi içeren maddeler için "uygun değil" seçeneği de sunulmuştur. Bu sorular çocukların kaygı ve endişeleri, korkuları, aileden ayrı kalmakla ilgili duyguları ile alakalıdır. İlgili negatif maddeler ters kodlanmış olup, alınabilecek en düşük puan 7, en yüksek puan ise 28'dir. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin Covid-19 öncesi çocuklarda endişe ve korkunun daha az, toplam puan düştükçe bu duyguların daha çok ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 22.78; standart sapma 3.50'dur. Örnek maddelerden birkaçı şu

şekildedir: Çocuğum bir şeyler için endişelenir; çocuğum benden/bizden ayrı kalma konusunda endişelenir; çocuğum başımıza kötü bir şey geleceğini düşünerek endişelenir; çocuğum hiçbir neden olmaksızın birden bire korkuya kapılır; çocuğum sabahları okula gitmekten dolayı huzursuz olur ve korkar.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukların Duygu ve Davranışları

Araştırmaya katılan ebeveynlere Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocuklarının duygu ve davranışlarında gözlemledikleri değişikliklere dair ifadelerin bulunduğu 16 maddeden oluşan 3'lü likert tipi (1=hiç, 3=sıklıkla) ölçek sunulmuştur. Bu sorular çocukların üzgün, mutsuz, endişeli olma gibi duygu durumlarına, dikkat ve odaklanma becerilerindeki değişimlere, kardeşleri ve arkadaşları ile kurdukları ilişkilerde yaşanan sorunlara ve sorunlarıyla nasıl başa çıktıklarına dairdir. İlgili negatif ifadeler ters kodlanmış olup, bu bölümde alınabilecek toplam en düşük puan 16, en yüksek puan ise 48'dir. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuklarının duygu ve davranışlarını daha olumlu ifade ettikleri, toplam puan düştükçe daha olumsuz şekilde ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 37.61, standart sapma ise 6.48'dir. Örnek maddelerden birkaçı şu şekildedir: Üzgün, mutsuz hissetme; huzursuz, yerinde duramama; odaklanma sorunları yaşama; aşırı hareketli olma; başkalarının duygularını anlamama; çocuklarla kavga etme (kardeşler, arkadaşlar çevrimiçi de olabilir).

Duygularla ilgili değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri için spearman sıra farkları korelasyon katsayıları ve p değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Duygulara yönelik değişkenler arasındaki ilişkiler

		korelasyon katsayısı	p
Ebeveyn X Ebeveyn	“Belirsizlikle ilgili duygular” X “Covid-19 öncesi duygu durumu”	.16	.00
	“Belirsizlikle ilgili duygular” X “Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygusal durum”	.55	.00
	“Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygusal durum” X “Covid-19 öncesi duygu durumu”	.38	.00
Çocuk X Çocuk	“Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukların duygu ve davranışları” X “Covid-19 öncesi çocuklardaki endişe ve korku”	.49	.00
Ebeveyn X Çocuk	“Belirsizlikle ilgili duygular” X “Covid-19 öncesi çocuklarda endişe ve korku”	.13	.00
	“Belirsizlikle ilgili duygular” X “Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocukların duygu ve davranışları”	.22	.00
	“Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygusal durum” X “Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocukların duygu ve davranışları”	.49	.00
	“Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygusal durum” X “Covid-19 öncesi çocuklarda endişe ve korku”	.32	.00
	“Covid-19 öncesi duygu durumu” X “Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukların duygu ve davranışları”	.23	.00
	“Covid-19 öncesi duygu durumu” X “Covid-19 öncesi çocuklardaki endişe ve korku”	.19	.00

Değişkenler arasındaki ilişkiler en kuvvetli olandan en az kuvvetli olana göre sıralanarak verilmiştir.

Ebeveyn X Ebeveyn

- Belirsizlikle başa çıkabilen ebeveynlerin, Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygu durumlarını da olumlu olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Belirsizlikle baş etmede zorlanan katılımcılar, Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygu durumlarını da olumsuz ifade etmiştir ($r_s(323) = .55, p<.05$).
- Covid-19 kısıtlamaları öncesindeki duygusal durumunu olumlu değerlendiren ebeveynler, kısıtlamalar sırasındaki duygu durumlarını da olumlu değerlendirmiştir ($r_s(323) = .38, p<.05$).
- Belirsizlikle başa çıkabildiğini ifade eden ebeveynler, Covid-19 öncesi duygu durumlarını da olumlu olarak değerlendirmiştir. Aynı şekilde belirsizlikle başa çıkmada zorlandığını ifade eden katılımcılar, Covid-19 öncesi duygu durumlarını da olumsuz olarak belirtmiştir ($r_s(323) = .16, p<.05$).

Çocuk X Çocuk

Ebeveynlerinin beyanlarına göre Covid-19 kısıtlamaları öncesi daha az endişe ve korkuya sahip olan çocukların kısıtlamalar esnasındaki duygu ve davranışlarının daha olumlu olduğu söylenebilir. Bunun tersi de aynı şekilde doğrudur ($r_s(323) = .49, p<.05$).

Ebeveyn X Çocuk

- Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygusal durumu daha olumlu olan ebeveynler, çocuklarının kısıtlamalar sırasındaki duygu ve davranışlarını da daha olumlu; duygusal durumu daha olumsuz olan ebeveynler çocuklarının duygu ve davranışlarını da daha olumsuz olarak değerlendirmiştir ($r_s(323) = .49, p<.05$).
- Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygusal durumu daha olumlu olan ebeveynler, çocuklarının Covid-19 öncesi daha az endişe ve korkuya; duygusal durumu daha olumsuz olan ebeveynler çocuklarının daha fazla endişe ve korkuya sahip olduğunu belirtmiştir ($r_s(306) = .32, p<.05$).
- Covid-19 kısıtlamaları öncesinde duygusal durumu daha olumlu olan ebeveynler, çocuklarının kısıtlamalar esnasındaki duygu ve davranışlarını da olumlu; duygusal durumu daha olumsuz olan ebeveynler, çocuklarının duygu ve davranışlarını da daha olumsuz değerlendirmiştir ($r_s(323) = .23, p<.05$).
- Belirsizlikle başa çıkabilen ebeveynler çocuklarının Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygu durumlarını daha olumlu değerlendirirken; belirsizlik içeren durumlarla başa çıkmakta zorlanan ebeveynler çocuklarının duygu durumlarını daha olumsuz olarak değerlendirmiştir ($r_s(323) = .22, p<.05$).
- Covid-19 kısıtlamaları öncesinde duygusal durumu daha olumlu olan ebeveynler, çocuklarını daha az endişe ve korkuya sahip olarak değerlendirirken; duygusal durumu daha olumsuz olan ebeveynler, çocuklarını daha fazla endişe ve korkuya sahip olarak değerlendirmiştir ($r_s(306) = .19, p<.05$).

- Belirsizlikle başa çıkan ebeveynler çocuklarının Covid-19 öncesi daha az endişe ve korkuya sahip olduğunu ifade ederken, belirsizlikle başa çıkmakta zorlanan ebeveynler çocuklarının daha fazla endişe ve korkuya sahip olduğunu belirttikleri saptanmıştır ($r_s(306) = .13, p < .05$).

Bu bulgular topluca değerlendirildiğinde Covid-19 kısıtlamaları öncesinde ve sırasında olumlu duygu ifadeleri daha fazla olan ebeveynlerin, belirsizliklerle başa çıkmada da olumlu bir tutum benimsemiş oldukları söylenebilir. Bu ilişkinin tersi de doğrudur. Belirsizliklere mücadele etmede genel bir olumsuz tutum varsa, bu tutum Covid-19 öncesi ve sırasında da aynı olumsuz yaklaşımın benimsenmesine neden olmuştur. Genel anlamda belirsizlikle ve duygularıyla başa çıkabilen ebeveynler, çocuklarını Covid-19 öncesi ve sırasında da duygu ve davranışlarını düzenlemede ve korku ve endişe gibi duygularla baş etmede daha olumlu olarak değerlendirmiştir. Bu konularda kendilerini olumsuz değerlendiren ebeveynler, çocuklarını da olumsuz değerlendirmiştir.

AİLE İLİŞKİLERİ

Bu bölümde ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasında eş ve çocuklarıyla ilişkilerine yönelik bulgular sunulmuştur. Katılımcılar, eşleri ve çocukları ile ilişkilerine ve bu ilişkilerden duydukları mutluluk düzeyine yönelik ölçeklerdeki sorulara cevap vermiştir.

Tablo 3'te bu bölüm için kullanılan ölçeklerin özellikleri gösterilmektedir. Bu ölçeklerde negatif maddeler ters kodlanmıştır ve her biri için toplam puan alınmıştır. Sonraki bölümde alt başlıklarla ölçeklerin detayları ile birlikte örnek maddelere yer verilmiştir. Ölçekler tanıttıldıktan sonra, bu değişkenler arasında ilişkiler sunulmuştur (Tablo 4).

Tablo 3. Aile ilişkilerine yönelik ölçeklerin özellikleri

Ölçekler	N	Iskala (likert tipi)	Madde sayısı	En düşük toplam	En yüksek toplam	Aritmetik ortalama	Standart sapma
Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocuk ile İlişkiler	323	5'li	6	6	30	21.34	4.61
Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukla İlişkiden Duyulan Mutluluk	323	7'li	1	1	7	5.51	1.38
Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Eş ile Olan İlişki	300	4'lü	20	20	80	36.49	12.9
Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Eş ile Olan İlişkideki Mutluluk	300	7'li	1	1	7	5.09	1.72

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocuk ile İlişkiler

Araştırmaya katılan ebeveynlerden Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukları ile olan ilişkilerindeki genel mutluluklarını belirtmelerinin yanı sıra bu ilişkilerini daha ayrıntılı ve belirli başlıklar üzerinden 6 maddelik 5'li likert tipi ölçekle (1=Hiç Katılmıyorum, 5=Çok Katılıyorum) tarif etmeleri istenmiştir. Ebeveynlere yaptıkları ebeveynlikten hoşlanma, kendini iyi bir ebeveyn olarak görme, çocukları ile olan ilişkilerinin yakınlığı, çocuklarla aralarında yaşanan tartışmalar, rutin ve kuralların takibindeki sorunlar ile ilgili sorular sorulmuştur. İlgili negatif ifadeler ters kodlanmış olup, bu bölümde alınabilecek toplam en düşük puan 6, en yüksek puan ise 30'dur. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuklar ile daha olumlu ilişkiler ifade ettikleri, toplam puan düştükçe ilişkilerini daha olumsuz şekilde ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 21.34, standart sapma ise 4.61'dir.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukla İlişkiden Duyulan Mutluluk

Bu bölümde ebeveynlerden çocukları ile olan ilişkilerinden ne kadar mutlu olduklarını 7'li likert tipi ölçekle (1=Çok mutsuzum, 7=Çok mutluyum) değerlendirmeleri istenmiştir. Bu kısımda alınabilecek en düşük toplam puan 1, en yüksek toplam puan ise 7'dir. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukları

ile daha mutlu oldukları, toplam puan düştükçe daha az mutlu olduklarını ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 5.51, standart sapma ise 1.38'dir.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Eş ile Olan İlişki

Katılımcılardan Covid-19 kısıtlamaları sırasında eşleriyle ile olan ilişkilerini daha ayrıntılı ve belirli başlıklar üzerinden 6 maddelik 6'lı likert tipi ölçekle (1=Hiç değil, 6=Tamamen) tanımlamaları istenmiştir. Eş olmaktan hoşlanma, eşe destek olma, eşleriyle olan ilişkinin yakınlığı, eş ile yaşanan tartışmalar, eşten alınan destek gibi başlıklarda ilişkilerini detaylı değerlendirmeleri istenmiştir. İlgili negatif ifadeler ters kodlanmış olup, bu bölümde alınabilecek toplam en düşük puan 6, en yüksek puan ise 36'dır. Toplam puan yükseldikçe katılımcılar Covid-19 kısıtlamaları sırasında eşleri ile ilişkilerini daha olumlu, toplam puan düştükçe ilişkilerini daha olumsuz şekilde ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 25.97, standart sapma ise 6.70'dir. Örnek maddelerden birkaçı şu şekildedir: Eşimle sıcak ve samimi bir ilişkim var; eşimle çok fazla tartışma yaşıyorum; eşimden rutinleri takipte destek almakta zorlandım; eşimin çocuk bakımı ve eğitimi konusunda desteği çok sınırlı.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Eş ile Olan İlişkideki Mutluluk

Araştırmaya katılan ebeveynlerden eşleri ile olan ilişkilerinden ne kadar mutlu olduklarını 7'li Likert ölçek ile (1=Çok mutsuzum, 7=Çok mutluyum) değerlendirmeleri istenmiştir. Bu kısımda alınabilecek en düşük toplam puan 1, en yüksek toplam puan ise 7'dir. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasında eşleri ile daha mutlu oldukları, toplam puan düştükçe daha az mutlu olduklarını ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 5.09, standart sapma ise 1.72'dir.

İlişkiler ile ilgili değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkileri için spearman sıra farkları korelasyon katsayıları ve p değerleri Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Aile ilişkilerine yönelik değişkenler arasındaki ilişkiler

Covid-19 kısıtlamaları sırasında	korelasyon katsayısı	p
“Çocuk ile ilişki” X “Çocukla ile mutluluk”	.69	.00
“Eş ile ilişki” X “Eş ile mutluluk”	.78	.00
“Çocuk ile ilişki” X “Eş ile mutluluk”	.45	.00
“Eş ile ilişki” X “Çocuk ile ilişki”	.49	.00
“Eş ile ilişki” X “Çocuk ile mutluluk”	.48	.00
“Çocuk ile mutluluk” X “Eş ile mutluluk”	.53	.00

Çocuk ile İlişki

- Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuğu ile olumlu ilişkisi olan ebeveynler, aynı zamanda çocuğu ile daha çok mutlu olduğunu belirtirken, çocuğu ile olumsuz ilişkisi olan ebeveynler çocuğu ile daha az mutlu olduğunu belirtmiştir ($r_s(323) = .69, p<.05$).

Eş ile İlişki

- Covid-19 kısıtlamaları sırasında eşi ile olumlu bir ilişkisi olan katılımcılar, aynı zamanda eşi ile daha çok mutlu olduğunu belirtirken, eşi ile olumsuz ilişkisi olan katılımcılar eşi ile daha az mutlu olduğunu belirtmiştir ($r_s(300) = .78, p<.05$).

Çocuk X Eş

- Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuğu ile olumlu ilişkisi olan ebeveynler, eşi ile ilişkisinden de mutlu olduklarını belirtirken; çocuğu ile olumsuz ilişkisi olan ebeveynler, eşi ile ilişkisinden de daha az mutlu olduğunu belirtmiştir ($r_s(300) = .45, p<.05$).
- Covid-19 kısıtlamaları sırasında eşi ile olumlu ilişkisi olan ebeveynler, çocuğu ile ilişkisini de olumlu değerlendirirken; eşi ile olumsuz ilişkisi olan ebeveynler, çocuğu ile ilişkisini de daha olumsuz değerlendirmiştir ($r_s(300) = .49, p<.05$).
- Covid-19 kısıtlamaları sırasında eşi ile olumlu ilişkisi olan ebeveynler, çocuğu ile ilişkisinden de mutlu olduklarını belirtirken; eşi ile olumsuz ilişkisi olan ebeveynler, çocuğu ile ilişkisinden de daha az mutlu olduklarını belirtmiştir ($r_s(300) = .48, p<.05$).

- Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuğu ile olan ilişkisinden daha fazla mutluluk duyan ebeveynler, eği ilişkisinde de daha mutlu olduğunu belirtmiştir. Bunun tersi de aynı şekilde doğrudur ($r_s(300) = .53, p < .05$).

İlişki ve mutluluk arasındaki yüksek pozitif ilişki beklendik bir sonuştur. İlişkide olunan kişi ile ilişkinin niteliği ve yaşanan mutluluk arasında çok sıkı bir bağ olduğu görülmektedir. Eş ile olan ilişkinin niteliği eş ile yaşanan mutluluğu getirmiştir. Aynı şekilde çocukla yaşanan ilişkinin niteliği çocukla mutluluğu getirmiştir. Bunun yanı sıra ilişkiler arasında da benzer bir bağ görülmektedir. Katılımcıların eş ve çocukları ile olan ilişkilerindeki memnuniyet, mutluluklarını ifade etmeleriyle sonuşlanmıştır. Örneğin eş ile yaşanan mutluluğun çocukla yaşanan ilişkinin niteliğini belirlediği görülmektedir.

ÇOCUKLA GEÇİRİLEN ZAMAN VE EĞİTİM

Ebeveynlerin Çocuklarla Birlikte Geçirdikleri Zaman ve Eğitim

Katılımcı ebeveynlerden Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukları ile birlikte olma, eğitim ve öğrenmesine yönelik durumların değerlendirilmesi istenmiştir. Bu durumlar çocukların eğitimine dair gözlemleri, çocukların eğitimi ile ilgili birlikte geçirdikleri zaman, ebeveynlik becerilerine dair görüşlerindeki değişim, çocuklarıyla geçirdikleri zamanın onlarda yarattığı hisler ve düşüncelere dair toplam 19 sorudan oluşan 5'li likert (1=hiç katılmıyorum, 5=çok katılıyorum) bir ankette toplanmıştır. İlgili negatif ifadeler ters kodlanmış olup, bu bölümde alınabilecek toplam en düşük puan 19, en yüksek puan ise 95'dir. Toplam puan yükseldikçe ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuklar ile birlikte olma ve eğitim öğrenmesine yönelik daha olumlu durumlar yaşadıklarını ifade ettikleri, toplam puan düştükçe daha olumsuz şekilde ifade ettikleri anlaşılabilir. Aritmetik ortalama 65.15, standart sapma ise 12.31'dir.

Bu başlıkta yer alan ebeveynlerin Covid-19 sırasında çocukların eğitimi ve öğrenimi hakkında okullarla ilgili görüşünü içeren iki madde ayrıca ele alınmıştır. "Çocuğumun okulu, çocuğumun yapması için uygun çalışmalar sundu" maddesinden elde edilen aritmetik ortalama 3.65, standart sapma ise 1.22'dir. "Çocuğumun okulu, evde yapılması gerektiği ile ilgili açık yönergeler verdi" maddesinden elde edilen aritmetik ortalama 3.56, standart sapma 1.26'dır. Toplam arttıkça ebeveynlerin okulla ilgili belirtilen maddelerde olumlu ifadeler kullandıkları, azaldıkça olumsuz ifadeler kullandıkları anlaşılabilir (Tablo 5).

Tablo 5. Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukla geçirilen zaman ve eğitim temasında kullanılan anketlerin özellikleri

	N	Iskala (likert tipi)	Madde sayısı	En düşük toplam	En yüksek toplam	Aritmetik ortalama	Standart sapma	
Ebeveynlerin Çocuklarla Birlikte Geçirdikleri Zaman ve Eğitim	323	5'li	19	19	95	65.15	12.31	
Madde 3	Çocuğumun okulu, çocuğumun yapması için uygun çalışmalar sundu.	323	5'li	1	1	5	3.65	1.22
Madde 4	Çocuğumun okulu, evde neler yapılması gerektiği ile ilgili açık yönergeler verdi.	323	5'li	1	1	5	3.56	1.26

Ebeveynlerin çocuklarla birlikte geçirdikleri zaman ve eğitim değişkeni ile Tablo 1’de yer alan değişkenler (örn. ebeveynlerin belirsizlikle ilgili duyguları, Covid-19 öncesi duyu durumları) arasında ilişki analiz yapılmıştır. Ayrıca okullara yönelik çocukların eğitim ve öğrenmesini içeren maddeler ile çocuk yaşı arasında ilişkiye bakılmıştır (Tablo 6).

Bahsedilen değişkenler arasındaki ilişkiler için spearman sıra farkları korelasyon katsayıları ve p değerleri Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukla geçirilen zaman ve eğitim değişkenleri ile duygusal durum değişkenleri arasındaki ilişki

		korelasyon katsayısı	p
“Ebeveynlerin çocuklarla birlikte geçirdikleri zaman ve eğitim” X “Belirsizlikle ilgili duygular”		.31	.00
“Ebeveynlerin çocuklarla birlikte geçirdikleri zaman ve eğitim” X “Covid-19 öncesi duyu durumu”		.22	.00
“Ebeveynlerin çocuklarla birlikte geçirdikleri zaman ve eğitim” X “Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki duygusal durum”		.43	.00
“Ebeveynlerin çocuklarla birlikte geçirdikleri zaman ve eğitim” X “Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocukların duyu ve davranışları”		.51	.00
“Ebeveynlerin çocuklarla birlikte geçirdikleri zaman ve eğitim” ile “Covid-19 öncesi çocuklarda endişe ve korku”		.26	.00
“Ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasındaki eğitime dair görüşleri” X “Çocuk yaşı”	Çocuğumun okulu, çocuğumun yapması için uygun çalışmalar sundu.	.13	.03
	Çocuğumun okulu, evde neler yapılması gerektiği ile ilgili açık yönergeler verdi.	.15	.01

- Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuklarıyla geçirdikleri zaman ve eğitim süreçleri hakkında daha olumlu bir görüşe sahip olan ebeveynler çocuklarının da bu süreçteki duyu ve davranışlarını daha olumlu olarak değerlendirirken, çocuklarıyla geçirdikleri zaman ve eğitim süreçleri hakkında daha olumsuz bir görüşe sahip olan ebeveynlerin çocuklarının da bu süreçteki duyu ve davranışlarını daha olumsuz olarak değerlendirdikleri saptanmıştır ($r_s(323) = .51, p < .05$).
- Covid-19 kısıtlamaları sırasında daha olumlu duyu durumuna sahip olan ebeveynler, bu kısıtlamalar süresince çocuklarıyla geçirdikleri zaman ve eğitim

süreçlerine dair olumlu bir görüşe sahip iken, daha olumsuz duygu durumuna sahip olan ebeveynlerin çocukları ile birlikte geçirdikleri zaman ve eğitim süreçlerini daha olumsuz olarak değerlendirdikleri saptanmıştır ($r_s(323) = .43, p<.05$).

- Belirsizlikle başa çıkabilen ebeveynler, kısıtlamalar süresince çocuklarıyla geçirdikleri zaman ve eğitime yönelik olumlu bir görüşe sahipken, belirsizlikle başa çıkmakta zorlanan ebeveynlerin kısıtlama sürecini de olumsuz değerlendirdikleri saptanmıştır ($r_s(323) = .31, p<.05$).
- Çocuklar ne kadar korkulu ve endişeli olarak tanımlandıysa, Covid-19 sürecinde birlikte geçirilen zaman ve eğitim etkinlikleri de o kadar olumsuz değerlendirilmiştir. Bunun tersi de aynı şekilde geçerlidir ($r_s(323) = .26, p<.05$).
- Covid-19 kısıtlamaları öncesinde daha olumlu duygu durumuna sahip olan ebeveynler bu kısıtlamalar süresince çocuklarıyla geçirdikleri zaman ve eğitim süreçlerine dair daha olumlu bir görüşe sahip iken, daha olumsuz duygu durumuna sahip olan ebeveynlerin çocukları ile birlikte geçirdikleri zaman ve eğitim süreçlerini daha olumsuz olarak değerlendirdikleri saptanmıştır ($r_s(323) = .22, p<.05$).
- Ebeveynlerin Covid-19 kısıtlamaları sırasında çocuklarının eğitim ve öğrenmesine dair okullara yönelik değerlendirmeleri ve çocuklarının yaşları arasındaki ilişki incelendiğinde, çocukların yaşı arttıkça ebeveynlerin kısıtlamalar esnasında çocuklarının okullarının sunduğu eğitime dair daha olumlu değerlendirmelerde bulunduğu saptanmıştır (sırasıyla $r_s(323)=.13, r_s(323)=.15, p<.05$).

Tüm bu bulgular birlikte değerlendirildiğinde, çocuklarla birlikte geçirilen zamanın niteliği ile çocukların duygusal durumları ve duygu ve davranışlarını yönetimi arasında olumlu ilişki göze çarpmaktadır. Okulların sundukları eğitim ve öğretim fırsatları ile çocukların yaşları arasındaki ilişkide, yaşça büyük olan çocukların ebeveynlerinin bu hizmetleri daha olumlu değerlendirdikleri söylenebilir.

SOSYALLEŞME

Bu bölümde Covid-19 kısıtlamaları sırasında ebeveynlerin ve çocukların sosyalleşmesi ve sosyalleşme yöntemleri ile gelir durumu, çocuk yaşı ve cinsiyeti arasındaki ilişkisel analiz sonuçları paylaşılmaktadır.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Ebeveyn Sosyalleşmesi ve Sosyalleşme Yöntemleri

Araştırmaya katılan ebeveynlerden aile dışında kimlerle sosyalleştiği/görüştüğü yönünde sorular sorulduktan sonra bu kişilerle (örn. yakın aile, geniş aile, arkadaşlar, ve çalışma arkadaşları) Covid-19 kısıtlamaları sırasında sosyalleşme için kullandıkları yöntemlerin sıklıkları 5'li likert (1=hiç, 5=her gün birkaç defa) ölçekle sorulmuştur. Seçenekler arasında yüz yüze görüşme, mesajlaşma, sosyal medya kullanımı, çevrimiçi görüşme platformlarında görüşme ve çevrimiçi oyun platformları üzerinden görüşme bulunmaktadır.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukların Sosyalleşmesi ve Sosyalleşme Yöntemleri

Katılımcılara kısıtlamalar esnasında çocuklarının aile dışında kimlerle sosyalleştiği (örn. ebeveyn, yakın ve geniş aile üyeleri, arkadaşlar ve öğretmenler) yönünde sorular sorulmuştur. Seçenekler arasında diğer ebeveyn, yakın ve geniş aile üyeleri, arkadaşlar ve öğretmenler bulunmaktadır. Bu sorunun ardından bu kişilerle çocuklarının sosyalleşmesi için kullandıkları yöntemlerin sıklıkları 5'li likert (1=hiç, 5=her gün birkaç defa) ölçekle sorulmuştur. Seçenekler arasında yüz yüze görüşme, mesajlaşma, sosyal medya kullanımı, çevrimiçi görüşme platformlarında görüşme ve çevrimiçi oyun platformları üzerinden görüşme bulunmaktadır.

Tablo 7'de ebeveyn ve çocukların farklı gruplarla ve farklı yöntemlerle sosyalleşme sıklığı ile gelir düzeyi ve çocuk yaşı arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları görülmektedir. Değişkenlerin birbiri ile ilişkileri için spearman sıra farkları korelasyon katsayıları, Kendall Tau korelasyon katsayıları ve nokta-çift serili korelasyon katsayıları (point-biserial) ve ilgili p değerleri Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Covid-19 kısıtlamaları sırasında ebeveyn ve çocuk sosyalleşmesi ile ebeveyn geliri ve çocuk yaşı arasındaki ilişki

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında		korelasyon katsayısı	p
Ebeveyn Sosyalleşmesi X Gelir	Komşularla görüşme	.12	.04
Ebeveyn Sosyalleşme Yöntemleri X Gelir	Ardışık mesajlaşma (Whatsapp grupları)	.12	.01
	Sosyal medya kullanımı (Facebook, Twitter, Instagram paylaşımları)	.12	.01
	Görüşme/toplantı platformlarında tekli görüşme (Zoom, Skype, FaceTime)	.20	.00
	Görüşme/toplantı platformlarında ardışık çoklu görüşme (Zoom, Skype, FaceTime)	.17	.00
Çocuk Sosyalleşme Yöntemleri X Gelir	Görüşme/toplantı platformlarında tekli görüşme (Zoom, Skype, FaceTime)	.17	.01
Çocukların Sosyalleşmesi X Yaş	Arkadaşlar ile görüşme	.15	.01
	Öğretmenler ile görüşme	.11	.04
Çocuk Sosyalleşme Yöntemleri X Yaş	Bir kişiyle mesajlaşma (SMS, E-posta, Whatsapp)	.35	.00
	Birkaç kişiyle ardışık mesajlaşma (Whatsapp grupları)	.32	.00
	Sosyal medya kullanımı (Facebook, Twitter, Instagram paylaşımları)	.26	.00
	Görüşme/toplantı platformlarında tekli görüşme (Zoom, Skype, Facetime)	.21	.00
	Görüşme/toplantı platformlarında çoklu görüşme (Zoom, Skype, Facetime)	.24	.00
	Online oyun platformları	.39	.00
Çocukların Evde Yaptıkları Aktiviteler X Yaş	Çocukların ebeveynle/bir yetişkinle oyun oynaması	-.24	.00
	Çocukların arkadaşlarıyla çevrimiçi sosyalleşmesi	-.21	.00

Covid-19 kısıtlamaları sırasında;

- Ebeveynlerin kimlerle görüştüğünün gelir düzeyi ile ilişkisi incelendiğinde, gelir düzeyi arttıkça ebeveynlerin komşularla daha fazla görüştüğü, azaldıkça komşularla daha az görüştüğü saptanmıştır ($r_{pb}(290)=.12, p<.05$).
- Ebeveyn sosyalleşme yöntemlerinin sıklığı ile gelir düzeyleri arasındaki ilişkiye bakıldığında, gelir düzeyi arttıkça ebeveynlerin sosyalleşmek için Whatsapp grupları, sosyal medya kullanımı, tekli görüşme ve çoklu görüşme gibi sosyal platformları daha fazla kullandıkları saptanmıştır (sırasıyla $\tau_b=.12, \tau_b=.12, \tau_b=.20, \tau_b=.17, p<.05$).
- Çocukların kimlerle görüştüğü ile gelir düzeyi arasında bir ilişki bulunamamıştır. Fakat kimlerle görüştüğü ile yaş ilişkisi incelendiğinde, yaş arttıkça arkadaşlarla ve öğretmenlerle görüşmenin daha fazla olduğu saptanmıştır (sırasıyla, $r_{pb}(323)=.15, r_{pb}(323)=.11, p<.05$).
- Çocukların sosyalleşme yöntemleri ile ebeveynlerin gelir düzeyi arasındaki ilişkiye bakıldığında, sadece görüşme/toplantı platformlarında tekli görüşme (Zoom, Skype, FaceTime) yöntemi ile anlamlı ilişki bulunmuştur ($\tau_b=.17, p<.05$). Ebeveynlerin gelir düzeyi arttıkça, çocukların görüşme/toplantı platformlarını tekli görüşmeler için daha sık kullandıkları saptanmıştır.
- Çocukların yaşları ile sosyalleşme yöntemleri arasındaki en yüksek ilişkiyi online oyun platformları göstermiştir. Çocukların yaşları arttıkça daha çok online oyunlara yönelmeleri söz konusudur ($r_s(323)=.39, p<.05$). Yaşın artmasıyla artan kullanımlar şu şekildedir: Bir kişiyle mesajlaşma, birkaç kişiyle ardışık mesajlaşma, sosyal medya kullanımı, görüşme/toplantı platformlarında çoklu görüşme, görüşme/toplantı platformlarında tekli görüşme (sırasıyla $r_s(323)=.35, r_s(323)=.32, r_s(323)=.26, r_s(323)=.24, r_s(323)=.21, p<.05$).
- Çocukların yaşları ile evde yaptıkları aktiviteler arasındaki ilişkiye bakıldığında, çocukların yaşları arttıkça ebeveynle/bir yetişkinle oyun oynama sıklığının ve arkadaşlarıyla çevrimiçi sosyalleşme sıklığının azaldığı görülmektedir (sırasıyla, $r_s(323)=-.24, r_s(323)=-.21, p<.05$).

Tablo 8’de çocukların cinsiyeti ile sosyalleşme değişkenlerinin arasındaki ilişkiye yönelik analiz sonuçları görülmektedir. Çocukların cinsiyetinin sosyalleşme değişkenlerinde anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığına Mann Whitney U analizi ile bakılmış ve Tablo 8’de ilgili değerler sunulmuştur.

Tablo 8. Covid-19 kısıtlamaları çocuk sosyalleşmesindeki cinsiyet farklılıkları

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında			Çocuk sayısı	Sıra ortalaması	Mann Whitney U değeri	p
Çocuk Sosyalleşme X Çocuk cinsiyet	Akrabalarıyla çevrimiçi sosyalleşme	Kız	164	168.28	10696	.031
		Oğlan	151	146.83		
Çocukların Sosyalleşme Yöntemleri X Çocuk Cinsiyet	Telefonda konuşma	Kız	169	175.89	10665.5	.003
		Oğlan	154	146.76		
	Online oyun platformları ile	Kız	169	148.40	10715	.002
		Oğlan	154	176.92		
Çocukların Evde Yaptıkları Aktiviteler X Çocuk Cinsiyet	Ekran başında vakit geçirme (online eğitim dışında)	Kız	166	148.37	10769	.019
		Oğlan	152	171.65		
	Kendi başına bir şeyler öğrenme	Kız	162	167.28	10404	.023
		Oğlan	150	144.86		
	Ev işleri yapma (hamur işi yapma, evi toplama gibi)	Kız	163	168.26	10063	.009
		Oğlan	148	142.49		

- Kız çocuklarının oğlan çocuklarına göre akrabalarıyla çevrimiçi sosyalleşmeyi daha çok kullandıkları saptanmıştır (U=10696, p=.031).
- Çocukların sosyalleşme yöntemlerinde cinsiyet farklılıklarına baktığımızda kız çocuklarının oğlan çocuklarına göre daha fazla telefonda konuşarak sosyalleştiği görülmüştür (U=10665.5, p=.003).
- Çocukların sosyalleşme yöntemlerinde cinsiyet farklılıklarına baktığımızda oğlan çocuklarının kız çocuklarına göre daha fazla online oyun platformu ile sosyalleştikleri, çocukların evde yaptıklarına göre ise yine oğlan çocuklarının kız çocuklarına göre ekran başında daha fazla vakit geçirdikleri (online eğitim hariç) görülmüştür (sırasıyla U=10715, p=.002; U=10769, p=.019).
- Ayrıca çocukların evde yaptıkları aktivitelerde cinsiyet farklılıklarına bakıldığında, kız çocuklarının oğlan çocuklarına göre daha fazla kendi başına bir

şeyler öğrendiği ve ev işleri yaptığı (hamur işi yapma, evi toplama gibi) ortaya çıkmıştır (sırasıyla $U=10404$, $p=.023$; $U=10063$, $p=.009$).

Gelir düzeyinin artması ile yetişkinin komşularıyla görüşmesi arasında ilişki bulunmuşken, ailelerin gelir düzeyi çocukların kimlerle sosyalleştiği konusunda belirleyici olmamıştır. Fakat yaşın artması ile birlikte, arkadaşlarla ve öğretmenlerle görüşmede de artış gözlemlenmiştir. Gelir düzeyi ile birlikte, ebeveynlerin Zoom ve benzeri toplantı platform kullanımları, çevrimiçi haberleşme/mesajlaşma uygulamaları (WhatsApp vb.) ve sosyal medya kullanımı da artmıştır. Bunun yanında, çocukların yaşları arttıkça arkadaşlarıyla çevrimiçi sosyalleşmesinin azaldığı görülmektedir. Çarpıcı bir bulgu ise yaşla birlikte çevrimiçi oyun platformları kullanımında artış, ebeveynle oyun oynanmasında ve arkadaşlarla çevrimiçi sosyalleşmede azalma olmasıdır. Kız çocukları oğlan çocuklarına kıyasla akrabalarla çevrimiçi sosyalleşmede bulunmuş, telefonda konuşmuş, kendi başına bir şeyler öğrenmiş ve ev işleri yapmış; oğlan çocukları kız çocuklarına kıyasla daha çok online oyun platformlarında ve ekran başında eğitim dışı etkinliklerde bulunmuştur.

ALIŞKANLIKLAR

Bu bölümde Covid-19 kısıtlamaları sırasında ebeveynlerin evde kendi yaptıkları ve çocuklarının yaptıkları aktiviteleri değerlendirmeleri sonucunda elde edilen bulgular yer almaktadır. Farklı anket soruları yöneltilerek ebeveynlerin kendi yaptıkları ve çocuklarının yaptıkları aktiviteleri belirtmeleri istenmiştir. Bu anketlerdeki her bir madde (örn. beslenme, uyku, egzersiz, ekran kullanımı) bir değişken olarak ele alınmış olup, çocuk yaşı ve gelir düzeyi gibi diğer değişkenlerle ilişkilerine bakılmıştır.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Ebeveynlerin Evde Yaptıklarını Değerlendirmesi

Katılımcılardan kısıtlamalar sırasında evde kaldıkları sürede uyku, egzersiz, çalışma, gelir, psikolojik sağlık, fiziksel sağlık, yeme içme ve boş zaman ile ilgili durumlarını 5'li likert tipi (1=çok kötü, 5=çok iyi) ölçeği kullanarak değerlendirmeleri istenmiştir.

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında Çocukların Evde Yaptıkları Aktiviteler

Katılımcılara kısıtlamalar sırasında evde geçirilen zamanda çocuklarının hangi aktiviteleri ne sıklıkla yaptığına dair bilgiyi paylaşmaları için 5'li likert (1=hiç, 5=her zaman) bir anket yöneltildi. Ayrıca ebeveynlere "uygun değil" seçeneği de sunulmuştur. Bu aktiviteler arasında ekran başında eğitim dışında zaman geçirme, aile üyeleri ile sosyalleşme, serbest oyun, fiziksel aktivite, çevrimiçi oyun gibi seçenekler bulunmaktadır.

Covid-19 Kısıtlamaları Esnasında Çocukların Alışkanlıklarındaki Değişimler: Beslenme, Uyku, Egzersiz, Ekran Kullanımı

Katılımcılara çocuklarının beslenme, uyku, egzersiz ve ekran kullanma alışkanlıklarında ne gibi farklılıklar gözlemledikleri sorulmuştur. Katılımcılar bu dört alandaki değişimleri ayrıntılı bir şekilde değerlendirmişlerdir.

Tablo 9'da Covid-19 kısıtlamaları esnasında çocukların ve ebeveynlerin alışkanlıklarındaki farkların gelir düzeyi ve çocukların yaşlarıyla ilişkilerine dair analizler mevcuttur. Nokta-çift serili korelasyon katsayıları (point-biserial) ve ilgili p değerleri Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9. Covid-19 kısıtlamaları sırasında alışkanlıklardaki değişimlerin birbirleriyle olan ilişkileri

Covid-19 Kısıtlamaları Sırasında		r	p
"Çocukların Alışkanlıklarındaki Değişimler" X "Gelir"	Uyku X Gelir		
	Bir fark oldu, geç yattı ve geç kalktı.	-.16	.01
	Beslenme X Gelir		
	Bir fark oldu, öğün arttırdı	-.13	.03
	Egzersiz X Gelir		
	Düzenli egzersiz yaptı, günde 30 dakika.	.12	.04
	Arada sırada aklına geldiğinde yaptı.	-.16	.005
"Ebeveynlerin Evde Yaptıklarını Değerlendirmesi" X "Gelir"	Uyku X Gelir	.17	.00
	Psikolojik sağlık X Gelir	.11	.02
	Gelirdeki değişim X Gelir	.17	.00
	Fiziksel sağlık X Gelir	.13	.00
"Çocukların Alışkanlıklarındaki Değişim" X "Yaş"	Uyku X Çocuk Yaşı		
	Bir fark olmadı, aynı saatte yattı ve kalktı.	-.13	.02
	Bir fark olmadı, toplamda uyku miktarı aynı oldu.	-.20	.00
	Bir fark oldu, geç yattı ve geç kalktı.	.20	.00
	Ekran Kullanımı		
	Bir fark oldu, çok daha az kullandı.	-.13	.02

- Ebeveynlerin gelir düzeyi azaldıkça, çocuklarının uyku düzeninde daha geç yatıp daha geç kalkma şeklinde olumsuz bir değişiklik olduğu yönünde değerlendirmelerde buldukları saptanmıştır ($r_{pb}(290)=-.16$, $p<.05$). Aynı şekilde, gelir düzeyinde azalmayla birlikte çocukların beslenme düzenlerinde gün içindeki öğün miktarlarının artış gösterdiğine dair bir bulgu elde edilmiştir

($r_{pb}(290) = -.13, p < .05$). Yine gelir düzeyindeki azalma, çocukların egzersiz yapma durumlarının arada sırada, akla geldikçe yaptıklarına dair bir sonuçla karşılaşılmasına yol açmıştır ($r_{pb}(290) = -.16, p < .05$).

- Çocukların alışkanlıkları ile gelir düzeyi arasında farklı bir ilişki ise şu şekildedir. Gelir düzeyi arttıkça çocukların düzenli egzersiz yapma durumları da daha çok ifade edilmiştir ($r_{pb}(290) = .12, p < .05$).
- Ebeveynlerin gelir düzeyi ile çocukların Covid-19 sürecindeki ekran kullanımı arasındaki ilişki incelenmiş ve bu iki değişken arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Buna göre, çocukların Covid-19 kısıtlamaları sürecindeki ekran kullanımının, ebeveynlerin gelir düzeyi ile ilişkili olmadığı sonucuna varılabilir.
- Ebeveynlerin evde yaptıkları egzersiz, çalışma düzenleri, yeme-içme alışkanlıkları ve boş zaman aktiviteleri ile gelir düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Fakat ebeveynlerin gelir düzeyleri arttıkça uyku düzeni, gelirdeki değişim, fiziksel sağlık ve psikolojik sağlık alanlarında daha iyi olduklarını ifade edenlerin oranı anlamlı bir şekilde artmıştır (sırasıyla $r_{pb}(323) = .17, r_{pb}(323) = .17, r_{pb}(323) = .13$, ve $r_{pb}(323) = .11, p < .05$).
- Çocuk alışkanlıklarından beslenme ve egzersiz ile çocuk yaşı arasında bir ilişki bulunamamıştır. Çocukların yaşı arttıkça uyku düzeni ile Covid-19 kısıtlamaları öncesine göre “Bir fark olmadı, aynı saatte yattı ve kalktı” ve “Bir fark olmadı, toplamda uyku miktarı aynı oldu” yanıtlarının ebeveynler tarafından verilme oranı azalmıştır (sırasıyla, $r_{pb}(290) = -.13, r_{pb}(290) = -.20, p < .05$). Ayrıca, katılımcıların çocuklarının yaşı arttıkça çocukların uyku düzeni ile ilgili “Bir fark oldu, geç yattı ve geç kalktı” yanıtının verilme oranı artmıştır ($r_{pb}(290) = .20, p < .05$).
- Ekran kullanımı ve çocuk yaşı arasındaki ilişki incelendiğinde, katılımcıların çocuklarının yaşı arttıkça çocukların ekran kullanımı ile ilgili “Bir fark oldu, çok daha az kullandı” yanıtının verilme oranı azalmıştır ($r_{pb}(290) = -.13, p < .05$).

Bu bölüme ait bulgular özetlendiğinde, alışkanlıklar ve gelir düzeyi arasındaki ilişkiler incelendiğinde, daha düşük gelire sahip olan ebeveynlerin çocuklarının uyku, beslenme ve egzersiz düzenlerinde rutine göre sapmalar olduğu belirlenmiştir. Bunlar, daha geç yatıp daha geç kalkma, gün içindeki öğün miktarlarında artış, arada sırada, akla geldikçe egzersiz yapma olarak ortaya çıkmaktadır. Ailenin gelir düzeyi arttıkça çocukların düzenli egzersiz yapmalarında da artma tespit edilmiştir. Çocukların Covid-19 kısıtlamaları sürecindeki ekran kullanımının, ebeveynlerin gelir düzeyi ile ilişkili olmadığı saptanmıştır. Katılımcıların gelir düzeyi arttıkça uyku düzeni, gelirdeki değişim, fiziksel sağlık ve psikolojik sağlık alanlarında kendilerini iyiye doğru değerlendirdikleri gözlemlenmiştir. Egzersiz, çalışma düzenleri, yeme-içme alışkanlıkları ve boş zaman aktiviteleri ile gelir arasında bir ilişki bulunamamıştır. Çocuklarda ise, beslenme ve egzersizle yaş arasında bir ilişki bulunamazken, yaşla birlikte uyku düzeninde sıkıntılar ebeveynler tarafından daha çok dile getirilmiştir. İlginç bir bulgu da ebeveynlerin ekran kullanımında bir fark gözlemlendiği fakat bu farkın yaşla birlikte daha az kullanım yönünde olduğudur.

Katkıları İçin

Ölçek ve anketlerin evirisindeki katkılarından dolayı Gizem Alvan ve Bahar Uzunkök'e teşekkür ederiz.

Kaynak Gösterimi İçin

Göl-Güven, M., Şeker, V., Erbil, F., ve Özgünlü, M. (2021, Şubat). Covid-19 pandemisinin aile yaşantısına yansımaları (Covid-19 Aile) rapor-3. 21 Şubat 2021 tarihinde <https://...> adresinden erişildi.

İletişim

Covid-19 Aile Araştırmasına dair bilgi ve raporların tamamını www.cocukbogazici.com web sitesinden takip edebilirsiniz.

Araştırmaya dair detaylı bilgiler ve iletişim için: mine.golguven@boun.edu.tr

Doç. Dr. Mine Göl-Güven
Boğaziçi Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü
Kuzey Kampüs ETA-B Blok, Bebek-İstanbul